

PRATIK DERS

Zgjerimi i fjalorit në gjuhën shqipe

Ders kategorisi: Mësime të gjuhës shqipe

Strategji për të mësuar fjalë të reja: fusha, familje fjalësh, formim dhe bashkëlidhje.

Zgjerimi i fjalorit në gjuhën shqipe

Fjalori nuk mësohet si listë e veçuar fjalësh, por **në grupe kuptimore** dhe **brenda fjalive**. Një fjalë e mësuar me kontekstin e vet mbahet mend disa herë më gjatë se një fjalë e mësuar veç.

Katër mënyra për të organizuar fjalët e reja

Mënyra	Si funksionon	Shembull
Sipas fushës	grupo fjalët e së njëjtës temë	shtëpia, puna, shëndeti, udhëtimi, arsimi
Sipas familjes së fjalëve	ndiq rrënjën	<i>punë</i> → <i>punoj</i> → <i>punëtor</i> → <i>punësim</i> → <i>i papunë</i>
Sipas çifteve	sinonime dhe antonime	<i>i shpejtë</i> / <i>i ngadaltë</i> ; <i>hyrje</i> / <i>dalje</i>
Sipas bashkëlidhjeve	mëso foljen bashkë me emrin	<i>marr vendim</i> , <i>jap provim</i> , <i>bëj kujdes</i>

Formimi i fjalëve

Mjeti	Kuptimi që shton	Shembull
Prapashtesa -im	emër veprimi	<i>zhvilloj</i> → <i>zhvillim</i>
Prapashtesa -je	emër veprimi	<i>lexoj</i> → <i>lexim</i> ; <i>dal</i> → <i>dalje</i>
Prapashtesa -tar / -tare	vepruesi	<i>mësim</i> → <i>mësimdhënës</i> ; <i>luftë</i> → <i>luftëtar</i>
Prapashtesa -shëm	mbiemër mundësie	<i>kuptoj</i> → <i>i kuptueshëm</i>
Prapashtesa -i / -ësi	cilësi abstrakte	<i>i mirë</i> → <i>mirësi</i> ; <i>i lartë</i> → <i>lartësi</i>
Parashtesa pa-	mohim	<i>i mundur</i> → <i>i pamundur</i>
Parashtesa mos-	mohim te emrat	<i>marrëveshje</i> → <i>mosmarrëveshje</i>
Parashtesa ri-	përsëritje	<i>ndërtoj</i> → <i>rindërtoj</i>
Përbërje	bashkim dy fjalësh	<i>bashkë</i> + <i>punoj</i> → <i>bashkëpunoj</i>

Bashkëlidhjet më të përdorura

Folja	Bashkëlidhjet
marr	<i>marr pjesë, marr vendim, marr masa, marr me qira, marr fund, marr guximin</i>
bëj	<i>bëj një pyetje, bëj kujdes, bëj përpjekje, bëj gabim, bëj shaka</i>
jap	<i>jap mendim, jap provim, jap dorëheqje, jap ndihmë, jap llogari</i>
kam	<i>kam nevojë, kam të drejtë, kam kohë, kam frikë, kam kujdes</i>
vë	<i>vë re, vë në dukje, vë në punë, vë në dyshim</i>
ngre	<i>ngre një çështje, ngre dorën, ngre zërin</i>

Nga letërsia shqipe

Naim Frashëri e përshkruan pasurinë e shqipes me katër çifte mbiemrash:

«Gjuha jonë sa e mirë! / Sa e ëmbël, sa e gjerë! / Sa e lehtë, sa e lirë! / Sa e bukur, sa e vlerë!»

Provo një ushtrim fjalori mbi këtë strofë: gjej **antonimin** e secilit mbiemër (*i keq, i hidhur, i ngushtë, i vështirë*) dhe **emrin abstrakt** të formuar prej tij (*mirësi, ëmbëlsi, gjerësi, lehtësi, liri, bukuri, vlerë*). Kjo është familja e fjalëve në punë e sipër.

Fjalët sinjalizuese

Kur takon një fjalë të re, kërko **rrënjën** dhe **ndajshitesat**. Nga *i besueshëm* njeh menjëherë *besim, besoj, i pabesueshëm, besnik*.

Nga *zhvillim* njeh *zhvilloj, i zhvilluar, zhvillues, i pazhvilluar*.

Gabimet e zakonshme

Gabim	Saktë	Pse
mësimi i fjalëve pa kontekst	mëso një fjalë të plotë	konteksti e ngulit kuptimin
<i>marr një foto</i>	bëj një foto	bashkëlidhja e shqipes
<i>aplikoj për punë</i>	kandidoj për një vend pune	forma e këshilluar
<i>eventualisht</i> me kuptimin «ndoshta»	ndoshta, mbase	huazim me kuptim të zhvendosur
mësimi i emrit pa gjininë	mëso libri , jo vetëm <i>libër</i>	trajta e shquar tregon gjininë

Provo vetë

- Gjej emrin nga folja *zhvilloj*: ____ (*zhvillim*)
- Gjej mbiemrin mohues nga *i mundur*: ____ (*i pamundur*)
- Plotëso: ____ pjesë në konkurs. (*Marr*)
- Plotëso: ____ kujdes në rrugë! (*Bëj*)

Burime dhe referenca

- Naim Frashëri, *Gjuha jonë* (nga *Tehajlat*), 1885.
- Gramatika e gjuhës shqipe I – Morfologjia*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2002.

- *Gramatika e gjuhës shqipe II – Sintaksa*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2002.
- *Drejtshkrimi i gjuhës shqipe*, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë, 1973.
- *Fjalori i gjuhës shqipe*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2006.

ENGLISH FOR LIFE